



## ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI BAĞLAMINDA “UYGULAMA ÖĞRETMENİ” VE “DANIŞMANLIK SÜRECİ” TEMALİ ARAŞTIRMALAR ÜZERİNDE BİR İÇERİK ANALİZİ

Melek ÇAKMAK\*

Özge Ceren ÇELİK\*\*

### ÖZ

Bu araştırmanın amacı, öğretmen yetiştirmede önemli bir yeri olan öğretmenlik uygulamasında uygulama öğretmenine odaklanan çalışmalar üzerinde tema odaklı bir içerik analizi yapmaktır. Dokümanların veri tabanını oluşturduğu çalışmada, öğretmenlik uygulamasında “uygulama öğretmeni” ve “danışmanlık süreci” odaklı çalışmalar üzerinde içerik analizi gerçekleştirilerek, bu konuda yapılan çalışmaların yansıttığı temel temalar belirlenmeye çalışılmıştır. Analize dahil edilecek araştırmaların belirlenmesinde anahtar kelimeler olarak “uygulama öğretmeni (mentor)” ve “danışmanlık süreci (mentoring)” kavramları kullanılmıştır. Alanyazın taraması, son on yıl (2011-2021) ile sınırlı tutulmuştur. Elde edilen araştırmaların kapsamı, çalışmanın amacı bağlamında incelenerek araştırma alanları ve odak konuları belirlenmeye çalışılmıştır. İçerik analizi özellikle temaların belirlenmesinde işlevselleştirilmiştir. Analiz sonucunda öne çıkan temalar “algı, görüş ve beklentiler”, “iletişim”, “teknolojinin rolü ve çevrimiçi danışmanlık süreci”, “etkili geribildirim süreci” ve “karşılaştırmalı çalışmalar” olmuştur. Bulguların sunumunda belirlenen temalar çerçevesinde çalışma örneklerine yer verilmiştir. Bulgular, öğretmenlik uygulaması kapsamında uygulama öğretmenleri de dahil danışmanlık sürecinin farklı yönleriyle incelenen bir araştırma alanı olarak, hem ulusal hem de uluslararası alanyazında çeşitli paydaş grupları ile yürütülen araştırmalarda ele alındığını göstermiştir. Elde edilen bulgular öğretmen yetiştirme, öğretmenlik uygulaması ve danışmanlık süreci bağlamında tartışılmıştır.

**Anahtar kelimeler:** öğretmen yetiştirme, öğretmenlik uygulaması, uygulama öğretmeni, danışmanlık, içerik analizi.

---

\*Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, [melek@gazi.edu.tr](mailto:melek@gazi.edu.tr), ORCID ID: 0000-0002-3371-4937

\*\*Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, [ocercelik@gazi.edu.tr](mailto:ocercelik@gazi.edu.tr), ORCID ID: 0000-0003-3280-0654

Makale Gönderim Tarihi: 07.12.2021

Makale Kabul Tarihi: 02.06.2022

## A CONTENT ANALYSIS ON RESEARCH WITH THE THEME OF “MENTOR” AND “MENTORING” IN THE CONTEXT OF TEACHING PRACTICUM

### ABSTRACT

The purpose of this research is to perform a theme-based content analysis on the studies that focused on the mentor aspect of teaching practice, which has an important place in teacher education. In this study in which the database was composed of documents, the main themes reflected by the studies on this subject were attempted to be determined by performing content analysis on the studies with the focus of "mentor" and "mentoring" in teaching practice. To identify the studies to be included in the analysis, the concepts of “mentor and mentoring” were used. The literature review was limited to the last ten years (2011-2021). The scope of the studies obtained was examined in the context of the purpose of the study and it was attempted to determine the research areas and focus topics. Content analysis is functionalized especially in constructing the themes. The themes that stood out as a result of the analysis were “*perceptions, opinions and expectations*”, “*communication*”, “*the role of technology and the online mentoring process*”, “*effective feedback process*”, and “*comparative studies*”. While presenting findings, sample studies were presented in the framework of identified themes. The findings showed that mentoring including mentors in teaching practicum, as a research area with various aspects, was analyzed in studies conducted with various stakeholder groups in both national and international literature. The findings were discussed in the context of teacher education, teaching practicum and mentoring practices.

**Key words:** teacher education, teaching practicum, mentor, mentoring, content analysis.

## 1. GİRİŞ

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine hazırlanması sürecinde öğretmenlik uygulaması oldukça önemlidir. Tüm eğitim sistemlerinde öğretmen eğitiminin önemli bir boyutu olan öğretmenlik uygulaması, mesleğe yeni başlayacak öğretmen adaylarının hazırlık süreci açısından son derece değerli bir yere ve role sahiptir. Öğretmen adayları, uygulama öğretmenleri ve üniversitelerdeki öğretim elemanları, öğretmenlik uygulamasının sahip olduğu bu önemli rolün farkındadır. Öğretmenlik uygulamasına atfedilen bu önem dolayısıyla, alanyazında öğretmenlik uygulamasının ne şekilde olması gerektiği konusu sıklıkla tartışılan bir konu (Beck ve Kosnik, 2002) olmuştur.

Levine (2006)'e göre, iyi bir öğretmen yetiştirme programı, teori ve pratiği birleştirir, ancak öğretmen eğitiminde genellikle teori ve uygulama arasında bir uçurum dikkat çekmekte, öğrencilerin üniversite derslerinde öğrendikleri ile okullarda öğrendikleri arasında az bağlantı olduğu görülmektedir. Diğer yandan, öğretmen adaylarını mesleğe hazırlamada önemli bir yeri olan ve uygulama fırsatı sağlayan derslerin öğretmen yetiştirme programlarında yer aldığı ve adayların mesleğe hazırlanmalarında etkili bir yere sahip oldukları açıktır (Gömleksiz vd., 2017). Hizmet öncesi öğretmen eğitiminin ortak bir özelliği, geleceğin öğretmenlerinin uygulama yoluyla öğretimin gerçekleriyle tanıştırılmasıdır. Öğretmen yetiştirme programlarında kapsamlı ve çeşitli sınıf deneyimlerinin gerekli ve önemli bileşenler olarak görülmesi şaşırtıcı değildir. Bu kapsamda yer alan öğretmenlik uygulaması genellikle hizmet öncesi öğretmen yetiştirme programlarının kritik bileşeni olarak görülmektedir (Grudnoff, 2011).

Öğretmen yetiştirme programları, programlarda öğretmenlik uygulaması ve kapsamı, öğretmenlik uygulamasının boyutları, bileşenleri ve paydaşları (öğretmen, öğrenci, öğretim elemanı) çeşitli araştırmaların konusunu oluşturmuştur. Bu konu alanında bir kısım araştırmalar ise danışmanlık süreci ve uygulama öğretmeni kavramları üzerinde yoğunlaşmıştır. Etkili uygulamaların geliştirilmesi için öğretmenlik uygulaması önemli olduğundan, öğretmen adaylarının aldığı danışmanlık türü, öğretmen eğitimcilerinin araştırması gereken kritik bir konudur (Giebelhaus ve Bowman, 2002). Tawalbeh (2021) öğretmen eğitiminde danışmanlık boyutunu, öğretmenlerin mesleki gelişimlerine yönelik değerli fırsatlar sunduğundan, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini artırmada etkili bir yaklaşım olarak nitelemektedir.

Öğretmen eğitiminde danışmanlık süreci, öğretmen adaylarının sağlıklı gelişimlerinin sağlanmasında önemli bir unsurdur. Hizmet öncesi öğretmen eğitimi bağlamında yaygın danışmanlık uygulamaları, öğretmenlerin hizmet içi bağlama geçişlerinde etkili bir yol olarak kabul edilir. Uygulama danışmanlığı, öğretmen adaylarının inançlarını ve öğretme yeterliklerini yapılandırırken, öğretmen adaylarına yapıcı geribildirim sağlamayı ve onlarla daha yakın ilişkiler kurmayı kapsadığından, öğretmen adaylarını hizmet içi ortamın gerçeklerine hazırlamak için önemli bir öğretmen destek sistemi olarak işlev görür (Mahlangu, 2018).

Kwan ve Lopez-Real'in (2005) belirttiği gibi öğretmenlik uygulamasında danışmanlık, öğretmen adaylarının profesyonel öğretmenler olmalarına yardımcı olan bir süreç olarak açıklanabilir. Bu süreçte öğretmen adaylarının sosyalleşmelerini kolaylaştırmak, ders planlama ve sunum da dahil olmak üzere okul işleyişinin çeşitli alanlarında yetkinlik kazanmalarına, sınıf yönetimi ve öğretim stratejileri ile kaynaklarının uygun kullanımlarına yardımcı olmak gibi çok yönlü durumlar için öğretmenlik mesleğine hazırlanmalarını sağlamak, öğretmen rolleri bağlamında sıralanabilir. Öğretmen adaylarının, öğretimle ilgili en fazla, geliştirmeye çalıştıkları uygulamalar konusunda adaylara model ve koçluk yapan uzman öğretmenler ile çalıştıklarında ve gerçek sınıf ortamında öğrendiği (Darling-Hammond vd., 2017) bilinmektedir. Bu noktada danışman öğretmen (mentor) ile öğretmen adayı arasındaki ilişkinin

niteliği, başarılı bir eğitim (Hagenauer, Waber ve de Zordo, 2021) için son derece önemlidir. Alanyazında birçok çalışma, öğretmenlik uygulamasında danışmanlık sürecinde uygulama öğretmenin rol ve sorumluluklarının; planlama ve iletişim, adayların öğrenmesini desteklemek, adayların gelişimini değerlendirmek gibi çok yönlü olduğunu belirtmektedir.

Wasonga vd. (2015) uygulama sürecinde danışmanlık kavramını “*karşılıklı güven ve paylaşım yoluyla nispeten daha bilgili ve deneyimli bir başkası tarafından yeni olan bir kişinin gelişimini kolaylaştırma süreci*” olarak tanımlamıştır. Maphalala (2013) da uygulama sürecinde, öğretmen adaylarının büyüme ve gelişmesinde uygulama öğretmenlerinin rolünün önemini vurgulamıştır. Uygulama öğretmeni, programın içeriğine ve öğretmen adayının profiline bağlı olarak çeşitli stratejiler kullanarak öğretmen adaylarına doğrudan ve dolaylı yardım sağlayan kişilerdir (Polly vd., 2018). Timperley (2001), uygulama öğretmenlerinin, öğretmen adaylarının mesleki öğrenmelerini destekleme açısından eşsiz bir fırsata sahip olduklarını belirtmiştir. Buna göre uygulama öğretmenleri uzun süreli yapıcı destekleri ile öğretmen adaylarının inanç, beceri ve bilgilerinin oluşumunda son derece önemli bir rol oynamaktadır.

Hascher vd. (2004), çalışmalarında öğretmenlik uygulamasının (stajın) farklı aşamalarında (başlangıç aşaması ve ilerleyen aşamalarda) ders hazırlama ve öğretme konularında, anket ve günlükler aracılığı ile ortaöğretim düzeyindeki öğretmen adayları ve uygulama öğretmenlerinin görüşlerini almışlar, ayrıca uygulama öncesi ve sonrası mesleki becerilerini ve kişilik özelliklerini değerlendirmişlerdir. Araştırma sonuçları, her bir uygulama dersinde öğrencilerin (hazırlık, yürütme ve son işledikleri derslerinde) önemli ölçüde geliştiklerini göstermiş ve bu noktada uygulama öğretmenlerinin rolüne işaret etmişlerdir. Wang (2001) da çalışmasında farklı ortamlarda yürütülen uygulama süreci danışmanlığının öğretmen adayları için sunduğu öğrenme fırsatlarını ele almıştır. Araştırmanın katılımcılarını, ABD, Birleşik Krallık ve Çin’de farklı programlar ve okullarda görev yapan 23 uygulama öğretmeni oluşturmuştur. Çalışma kapsamında yer alacak uygulama öğretmenlerinin belirlenmesinde, belirtilen ülkelerde uygulanan eğitim programları, ölçme değerlendirme uygulamaları, uygulama öğretmenlerinin dahil olduğu programlar ve görev yaptıkları okullarda sahip oldukları görevin kapsamı kriter olarak göz önünde bulundurulmuş, böylece danışmanlığın yapıldığı ortam ile danışmanlık uygulamaları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, belirli bir ülkedeki uygulama öğretmenlerinin, bireysel farklılıklar olsa da, bazı ortak görüşlere sahip oldukları ve danışmanlık uygulamalarının programlar ve ülkeler arasında daha fazla farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu farklılıkların öğretmen adaylarının öğrenmesi gerekenler hakkında uygulama öğretmeni görüşlerine, öğretmen adayı-uygulama öğretmeni arasındaki etkileşimin modeline ve odak noktasına yansıdığı belirlenmiştir. Bunlara ilave olarak, bu farklılıkların nedenleri arasında, eğitim programı ve ölçme değerlendirmenin yapısı, öğretim ve danışmanlık organizasyonu ve öğrenci sayısı olduğu belirlenmiştir. Bu açıdan öğretmen eğitimcilerinin, danışmanlık sürecinde öğretim ortamının etkisini dikkate almaları önerisi getirilmiştir.

Öğretmenlik uygulamasında yapılan danışmanlığın, öğretmenlerin inançları ve pedagojik uygulamaları üzerindeki etkilerine odaklanılan bir diğer çalışmada Alegado ve Soe (2021), ortaokul öğretmenlerinin hem 2013 hem de 2018 Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Anketi (TALIS) bulgularını kullanarak, bu konudaki alanyazından yararlanarak ve çalışmalarında belirlenen üç farklı modele dayanarak, danışmanlığın hangi unsurları etkilediğini, uygulama öğretmenlerinin ve adayların geliştirdiği eğilimleri daha iyi anlamak için bir çerçeve sunmuşlardır. Çalışmada uygulama öğretmeni ve adaylar arasındaki ilişkinin, danışmanlık süreci boyunca pedagojik, akademik bilgi, psiko-sosyal, tutumlar ve davranışlar gibi farklı temellerin transferini desteklediği belirtilmiş, böylelikle uygulama öğretmenleri ve adaylar arasında devam eden bir ilişkinin önemi vurgulanmıştır.

Ambrosetti ve Dekkers (2010) tarafından yapılan uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarının rolleri arasındaki bağlantılar konulu çalışmada ise, danışmanlık kavramı ve hizmet öncesi öğretmen yetiştirmede danışmanlığı etkileyen bağlamsal faktörler araştırılmış, bu kapsamda yapılan araştırmalar incelenmiş ve analiz edilmiştir. Buna göre, uygulama öğretmeni ve öğretmen adaylarının sınırlı sayıda araştırmada birlikte ele alındığı sonucu analizde dikkat çeken bulgular arasında yer almıştır. Öğretmenlik uygulaması sürecinde danışmanlık temalı bir başka çalışmada Sowell (2017), danışmanlık konusunda anlayış kazanmak amacıyla, görüşme ve dokümanlar aracılığıyla, uygulama öğretmenlerinden veri elde etmiştir. Çalışmada, uygulama öğretmenlerinin adaylara sınıf yönetimi teknikleri konusunda destek sağlamayı büyük bir ihtiyaç olarak gördükleri ve sınıf yönetimi tekniklerini oluşturmada sınıfın sorumluluğunu üstlenmenin, sınırlar koymanın ve öğrencilerle ilişkiler kurmanın gereğini anlamalarına yardımcı olmanın önemli olduğu belirtilmiştir. Öğretim uygulamalarının iyileştirilmesi kapsamında kullanılan yöntemler ise çalışmanın en tartışılan kısmını oluşturmuştur. Uygulama öğretmenleri, öğretim stratejilerinin geliştirilmesinde en fazla yararın, birlikte öğretim yapma, model olma ve sınıfta uygulanan öğretim stratejilerini planlamanın sağlayacağı; ayrıca kullanılan stratejilere ilişkin dönütlerin de öğretimin geliştirilmesinde yarar sağlayacağı yönünde görüşlerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, öğretmen eğitiminde, öğretmenlik uygulaması sürecinde danışmanlık oldukça kapsamlı ve kendi içinde alt boyutları olan bir konu özelliği göstermektedir. Bu konu kapsamında yapılan çalışmalarda öğretmenlik uygulaması sürecinde danışmanlar için “mentor öğretmen” (Erol ve Özdemir, 2018; Gömleksiz ve Kan, 2013), “işbirlikçi (cooperating) öğretmen” (Canaslan Akyar, 2020) ve “uygulama öğretmeni” (Aydın ve Ok, 2020; Sezen Yüksel, 2017) gibi farklı terimler kullanıldığı görülmüştür. Mevcut araştırmada “uygulama öğretmeni” ve “danışmanlık” kavramları birlikte kullanılmıştır.

Uygulama sürecinde danışmanlık deneyimi kapsamında; danışmanlık süreci ve programları, uygulama öğretmeni rol ve sorumlulukları, danışmanlık sürecinde karşılaşılan sorunlar gibi alt boyutların bu alandaki birçok araştırmanın konusunu oluşturduğu söylenebilir. Diğer taraftan ilgili alanyazın incelendiğinde, öğretmenlik uygulaması bağlamında danışmanlık ve uygulama öğretmenin rolleri konusunun da farklı yönleriyle ve ağırlıklı olarak nitel araştırma yaklaşımları ile irdelendiği dikkat çekmektedir. Alanyazında, öğretmenlik uygulaması bağlamında Türkiye’de yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde ise, bu çalışmalarda daha çok öğretmenlik uygulaması dersine yönelik görüşlerin incelendiği (Baran vd., 2015; Batmaz ve Ergen, 2020; Bay vd., 2020; Gümüş vd., 2018; Özçelik, 2012; Sünkür Çakmak, 2019; Tatlı ve Bayramoğlu, 2015; Tepeli ve Caner, 2014; Yalın Uçar, 2012); uygulama sürecinde yer alan çeşitli paydaşların (uygulama öğretmeni, uygulama sınıflarının öğrencileri, öğretmen adayları, öğretim elemanı) görüşlerine dayalı olarak öğretmenlik uygulamasının değerlendirildiği (Aslan ve Sağlam, 2018; Ayvacı vd., 2019; Koç ve Yıldız, 2012); öğretmenlik uygulaması dersinde karşılaşılan güçlüklerin belirlendiği (Bural ve Avşaroğlu, 2012; Çepni ve Aydın, 2016; Demir ve Çamlı, 2011; Kale, 2011; Taşdere, 2014); öğretmenlik uygulaması derslerinin öğretmen adayları üzerindeki etkisinin ele alındığı (Aktağ, 2011; Öksüz ve Coşkun, 2012) araştırma örnekleri görülmektedir. Bektaş ve Ayvaz’ın (2012) belirttiği gibi, Türkiye’de yapılan araştırmalar genel olarak öğretmen adaylarının uygulamalarda karşılaştıkları sorunlar ile çözüm önerilerine odaklı iken, adayların uygulama sürecinden ve uygulama öğretmenlerinden beklentilerini konu alan çalışmaların ise daha sınırlı olduğu görülmektedir. Genel bir değerlendirme ile alanyazında öğretmen eğitiminin önemli bir kısmını oluşturan öğretmenlik uygulamasına yönelik araştırmalar, büyük ölçüde öğretmenlik uygulaması dersi üzerinde odaklanan ve bu süreçte yer alan öğretmen, öğretim üyesi, öğretmen adayı gibi paydaşların katılımıyla gerçekleştirilmiş görüş betimlemeye dayalı çalışmalardır. Bu doğrultuda mevcut çalışma ile bu sınırlı alanda konuya ilişkin farklı bir bakış açısı sunulması

umulmaktadır. Bu kapsamda, bu çalışma, öğretmenlik uygulamasının önemli bir boyutunu oluşturan danışmanlık süreci ve uygulama öğretmeni temalı araştırmalar (2011-2021) üzerinde, bu çalışmaların odaklandıkları konular bağlamında, bir içerik analizi gerçekleştirmeyi, bu araştırmalarda öne çıkan temalara dikkat çekmeyi ve öne çıkan temalar bazında araştırma örnekleri sunmayı amaçlamaktadır.

## 2. YÖNTEM

Bu araştırma, öğretmenlik uygulamasında danışmanlık ve uygulama öğretmeni (mentor) odaklı çalışmaları inceleyen bir geleneksel derleme çalışması olarak yapılandırılmıştır. Geleneksel derleme çalışmaları, mevcut araştırmaların belirlenmesi, özetlenmesi, ilgili araştırma konusundaki eğilimlerin ortaya konmasını hedefler (Ferrari, 2015). Ayrıca, ilgili literatürün kapsamlı biçimde değerlendirilmesi ve eleştirel şekilde yorumlanması ile bir konu veya konuya ilişkin genel bir bakışa ulaşmayı amaçlar. Sosyal bilimlerde en yaygın literatür taraması türü olan geleneksel derleme, sistematik derleme araştırmalarında olduğu gibi, araştırma seçimi ve değerlendirilmesinde belirli prosedürlerin izlenmesi, belirli bir alandaki tüm ilgili araştırmaların toplanması ve özetlenmesinden çok, çalışma kapsamında belirlenen temel çalışmaların özetlenmesi esasına dayanır (Clark vd., 2021; Collins ve Fauser, 2005).

Nitel yönetime dayalı olarak yürütülen araştırmanın verisini, literatür taraması ile ulaşılan çalışmalar oluşturmaktadır. Nitel verilere dayalı araştırmaların amacı, Weller vd. (2018) tarafından belirtildiği gibi, fikirlerin ve temaların tamamını veya çoğunu toplamak yerine en önemli fikirleri ve temaları toplamaktır. Araştırmanın konusu hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin incelenmesinde doküman incelemesinden yararlanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman incelemesi sürecinde çalışmanın bir parçası olarak mevcut literatür taranır ve elde edilen bilgi raporlama aşamasında kullanılır. Doküman incelemesi, gözden geçirme (yüzeysel inceleme), okuma (kapsamlı inceleme) ve yorumlamayı içerir. Bu yinelemeli süreç, içerik analizi ve tematik analizin unsurlarını birleştirir (Bowen ve Glenn, 2009). Bu çalışmada danışmanlık ve uygulama öğretmeni temalı araştırma dokümanlarına ulaşılmış, ulaşılan dokümanlar üzerinde içerik analizi gerçekleştirilmiş, analiz sonuçları belli temalar altında yorumlanmıştır. Çalışmada, son on yılda (2011-2021) öğretmenlik uygulamasında danışmanlık ve uygulama öğretmeni odaklı tez çalışmaları ve araştırma makaleleri üzerinde yapılan içerik analizi ile bu konuda yapılan çalışmaların yansıttığı temel temalar belirlenmiştir. Bu süreçte belirlenen temalar bağlamında, belirtilen yıl aralıklarında yapılmış yurtiçi ve yurtdışı çalışmalardan örnekler sunularak, öğretmenlik uygulamasının bu yönü üzerinde bir irdeleme gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlik uygulaması kapsamında analiz edilen makaleler için anahtar kelimeler olarak “danışmanlık” ve “uygulama öğretmeni”, yurtdışı çalışmalar için “mentoring” ve “mentor” belirlenmiştir. Çalışmada bu tarama sonucunda ulaşılan tüm makaleler üzerinde bütüncül bir analiz gerçekleştirilmemiş, çalışmanın amacı bağlamında danışmanlık ve uygulama öğretmeni kavramları bağlamında yapılmış çalışmaların odak konuları belirlenmeye çalışılmış ve araştırma örneklerine yer verilmiştir. İçerik analizi özellikle temaların belirlenmesinde işlevselleştirilmiştir.

Bu çalışmada temalara ulaşmak için, Fraenkel ve Wallen’un (2006; akt: Onwuegbuzie vd., 2012) literatür taraması için önerdiği adımlar dikkate alınmıştır. Buna göre; araştırma problemi tanımlanmış, ilgili kaynaklara bakılmış, konuyla ilgili yapılmış olan çalışmalar incelenmiş, konuyla ilgili makalelere ulaşmak için anahtar terimler belirlenmiş, ulaşılan kaynaklarda önemli bilgiler not edilmiş ve analizde kullanılmıştır. Tüm bu süreçlerin sonunda çalışmada öğretmenlik uygulaması ile bağlantılı olarak ve “danışmanlık ve uygulama öğretmeni” anahtar kelimelerine bağlı olarak yapılmış çalışmalar üzerinde gerçekleştirilen analiz sonucunda öne çıkan temalar “algı, görüş ve beklentiler”, “iletişim”, “teknolojinin rolü ve çevrimiçi

*danışmanlık süreci*”, *“etkili geribildirim süreci*”, *“karşılaştırmalı çalışmalar*” olarak belirlenmiştir. Analizin gerçekleştirildiği dokümanlar, makalenin yazarı iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiş, ortaya çıkan temalar üzerinde ortak karar alınmaya kadar temaların belirlenmesi, kapsamı ve adlandırılması süreci devam etmiştir, bu süreç nitel araştırmalarda önemli bir nokta olan geçerlik ve güvenilirlik açısından da önemli olmuştur.

### 3. BULGULAR

Dokümanlar üzerinde içerik analizi yapılarak gerçekleştirilen çalışmada elde edilen veriler, analiz sonucuna dayalı olarak belirlenen temalar dikkate alınarak, araştırma örnekleri ile yorumlanmıştır.

#### 3.1. Algı, Görüş ve Beklentiler

Öğretmenlik uygulamasında danışmanlık konusunda yapılan çalışmaların bir kısmı, paydaşların algı, görüş ve beklentilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersi bağlamında görüş belirlemeyi amaçlayan çalışmalar (Altıntaş ve Görgeç, 2014; Avcı ve İbret, 2016; Canaslan-Akyar, 2020) önemli bir yere sahiptir. Örneğin, Canaslan-Akyar (2020) öğretmen adaylarının görüşlerine dayalı olarak, uygulama derslerindeki mentorluk süreçlerinin etkililiğini incelemiştir. Araştırmada danışmanlık süreçlerinde yer alan işbirlikçi öğretmenler ve öğretim elemanlarının, öğretmen adaylarına özellikle sınıf yönetimi konusunda rehberlik etmede yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen adaylarının algı ve beklentilerine dayalı olarak yürütülen çalışmalar kapsamında, danışmanlık uygulamalarını (Sezen Yüksel, 2017; Yazıcı ve Tekerci, 2017) incelemeyi hedefleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Duah (2011) fen bilimleri ve matematik alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının, uygulama öğretmenlerinin uygulamaları ile ilgili görüşlerini incelemiştir. Adayların görüşlerinin bölümlerine göre farklılaşmadığı belirlenmiş, bunun yanı sıra uygulama öğretmenlerinin, etkili danışmanlık için gereken kişisel niteliklere sahip oldukları ve etkili öğretim konusunda model olma gibi beklentileri karşıladıkları, okul politikaları konusunda ise beklentileri yeterli düzeyde karşılamadıkları belirlenmiştir.

Diğer yandan, öğretmenlik uygulamasında danışmanlık üzerine yapılan çalışmaların öğretmen adayının bakış açısı ile sınırlı olmadığı, bu süreçte yer alan uygulama öğretmenin de algı, görüş ve beklentilerinin değerlendirilmesine dayalı araştırmaların olduğu gözlenmiştir. Danışmanlık sürecindeki başarının önemli ölçüde uygulama öğretmenin tanı koyma yeteneklerine bağlı olduğuna, bu nedenle uygulama öğretmenlerinin adaylara yönelik görüşlerinin önemine değinen van Ginkel vd. (2018), bu konuda sınırlı sayıda araştırma olduğunu belirtmektedir. Bu tespitten hareketle çalışmada, 11 uygulama öğretmenin, danışmanlıklarını yaptıkları öğretmen adayları arasındaki benzerlik ve farklılıkları nasıl tanımladıklarına odaklanılmıştır. Çalışmada uygulama öğretmenlerinin tanımlarının ağırlıklı olarak öğrencilerle kişisel etkileşim, öğretmen olarak tanımlama, mükemmeliyetçilik ve özgüven farklılıkları ile ilgili olduğu gözlenmiştir.

Bir başka çalışmada Hudson (2013), öğretmen adaylarının sahip olmaları gereken nitelikleri ve uygulamaları belirlemek amacıyla 25 deneyimli uygulama öğretmenin görüşüne başvurmuştur. Çalışmada uygulama öğretmeni görüşlerine dayalı olarak, bağlılık, istek, değişime ayak uydurabilme ve cana yakın olma gibi özellikler ile planlama, hazırlık, davranış yönetimi ve öğretim stratejilerine sahip olma gibi uygulamaların, öğretmenlik mesleği için gerekli görüldüğü belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının sahip oldukları öğretmen yeterlikleri hakkında uygulama öğretmenlerinin düşüncelerini belirlemeyi amaçlayan bir diğer çalışma

Akpınar vd. (2012) tarafından yapılmış, çalışma kapsamında toplam 13 uygulama öğretmeni ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, öğretmen adaylarının büyük oranda yeterli oldukları alanlar, öğretim teknolojileri ve materyallerini kullanma ve ölçme-değerlendirmeye yönelik etkinlikler hazırlama iken; yetersiz oldukları alanların yöntem-teknik seçimi, alan bilgisi, sınıf yönetimi ve iletişim becerileri konuları olduğu belirlenmiş, adayların yetersizliklerinin sebebi olarak, tecrübesiz ve isteksiz oluşları ile uygulama okulunda geçirdikleri sürenin kısıtlı olması gösterilmiştir.

Diğer taraftan öğretmenlik uygulamasında danışmanlık sürecinde önemli paydaşlardan bir diğeri olan öğretim üyesi ya da akademik danışmanların bakış açısı da bazı çalışmaların konusunu oluşturmaktadır. Örneğin, Aydın ve Ok (2020) tarafından yapılan çalışmada; öğretmen adayı, uygulama öğretmeni ve öğretim elemanlarının; uygulama süreçlerinde danışmanlık rol ve sorumluluklarının gerçekleştirilme düzeylerine ilişkin algıların belirlenmesi hedeflenmiştir. Öğretmen adayları, uygulama öğretmenlerinin koruma, kolaylaştırma-destekleme, gözlemlenme-dönüt verme ve iş arkadaşlığı rollerini yerine getirdiği konusunda uzlaşıırken; bilgilendirme, rol model olma, ölçme-değerlendirme, işbirliği yapma ve yansıtma rollerini gerçekleştirme açısından kısmi bir uzlaşıya varıldığı belirlenmiştir. Benzer bir çalışmada, Yılmaz ve Bıkmaz (2020) mentor öğretmenlerin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla, danışman, mentor öğretmen ve öğretmen adayı görüşlerine başvurmuştur. Çalışmada mentor öğretmen ihtiyaçları; profesyonel bilgi ve beceriler, temel danışmanlık becerileri ve sosyal yeterlikler olmak üzere üç kategori altında sınıflandırılmıştır.

### 3.2. İletişim

Başarılı uygulama danışmanlığı bağlamında uygulama öğretmeni ve aday arasındaki ilişki ve etkileşim (Hudson, 2016a; van Ginkel vd., 2018), öğretmenlik mesleğine hazırlanan öğretmen adayları ve yeni öğretmenler için önem taşıyan bir diğer boyutu oluşturmaktadır. Alanyazında öğretmenlik uygulamasında danışmanlık konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, uygulama öğretmenlerinin öğretmen adayları ile iletişimine odaklanan çeşitli araştırmalar dikkat çekmektedir. Örneğin, Graves (2010) çalışmasında öğretmen adayları ve öğretmenler arasındaki danışmanlık ilişkilerini ele almıştır. Çalışmanın veri kaynakları arasında görüşme, gözlem, yansıtıcı günlük ve diyalog günlükleri bulunmaktadır. Araştırma sonuçları ile açık ve net beklentilerin önemli olduğu ve beklentilerin karşılanması durumunda danışmanlık ilişkilerinin destekleyici ve pozitif olarak değerlendirildiği belirlenmiştir. Ayrıca kesintisiz iletişimin ve yeterli zamanın, olumlu ilişkilerin gelişimi için son derece önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmada ayrıca öğretmen adaylarının uygulama öğretmenlerini tanımak ve daha fazla tecrübeye sahip olmak için daha fazla zamana ihtiyaçları olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak, çalışmada uygulama kapsamında öğretmenlerin danışmanlık eğitimi alması önerisi sunulmuş, öğretmenlerin uygulama öğretmenleri olarak rollerini anlamaları ve öğretmen adaylarının gelişimini destekleyerek danışmanlık görevlerini yerine getirebilmeleri ve istekli olmalarının gerekliliği ve önemi vurgulanmıştır.

Hagenauer vd. (2021) eğitimin başarısında, uygulama öğretmeni ile aday arasında zaman içinde gelişen ilişkinin niteliğinin önemine dikkat çektikleri araştırmalarında, özellikle söz konusu iletişim sürecindeki dönüm noktası durumları incelemişlerdir. Araştırmada, okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde dört hafta süreli öğretmenlik uygulamasını yeni tamamlayan İsviçreli öğretmen adaylarından, görüşme yapılarak toplanan veriler analiz edilerek, adayların yansıttıkları olumlu ve olumsuz deneyimler üzerinde durulmuştur. Çalışmada, nitelikli geribildirim, iletişimde olumlu yönde değişikliğe katkıda bulunduğu, takdir eksikliği ve düşük nitelikli danışmanlık davranışının ise ters etkide bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, uygulama sürecinde uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarıyla yüksek nitelikli



ilişkiler geliştirmelerinde güçlü profesyonel ve kişilerarası becerilere ihtiyaç duyduklarına işaret etmiştir. Hudson (2016a) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da, olumlu uygulama öğretmeni-aday ilişkisinin, öğretim uygulamalarının geliştirilmesi için temel olduğu vurgulanmış, konu 200'den fazla öğretmenin yazılı yanıtları, odak grup görüşmeleri ile veri toplanması yoluyla incelenmiştir. Araştırma sonuçları, olumlu ilişkiler açısından bilgi, kaynak ve beklentilerin paylaşılarak, problem çözme konusunda destekleyici olarak güven ve saygıya ulaşılmasını gerektirdiğini ortaya koymuştur. Araştırmada ayrıca olumlu uygulama öğretmeni-aday ilişkilerinin oluşumuna yönelik bir model sunulmuştur.

İletişim teması bağlamında belirlenen bir diğer araştırma örneğinde Sarı vd. (2020), uygulama öğretmeni ve öğretmen adaylarının ilişkisine yönelik algıları, metaforlar aracılığıyla belirlemişlerdir. Araştırmanın verileri, 165 öğretmen adayı ve 83 sınıf öğretmeninden elde edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, katılımcılar uygulama öğretmeni-aday ilişkisini aynı metaforları kullanarak açıklamışlardır. Hem sınıf öğretmenlerinin hem de öğretmen adaylarının “uygulama öğretmeni-aday ilişkisi” için en fazla ürettikleri metafor “usta-çırak” metaforu olmuştur. Çalışmada “uygulama öğretmeni-aday ilişkisi”nin anlamına yönelik olarak öğretmen adaylarının en fazla ürettiği metafor “yardımlaşma”; sınıf öğretmenlerinin ise “tecrübeden faydalanma” olmuştur. Sonuç olarak iletişim odağında yapılan çalışmalarda sıklıkla vurgulandığı üzere, güçlü bir uygulama öğretmeni-öğretmen adayı ilişkisi kurulmasıyla, mesleki kimlik oluşturma sürecinde öğretmen adayları, işbirliği fırsatları ile desteklenebilir (Hudson ve Millwater, 2008).

### 3.3. Teknolojinin Rolü ve Çevrimiçi Danışmanlık Süreci

Uygulama öğretmenleri ve danışmanlık süreci kapsamında bu çalışmada belirlenen bir diğer tema “teknoloji ve çevrimiçi danışmanlık” olmuştur. Son yıllarda ve özellikle birkaç yıl içinde yapılan çalışmalarda e-mentor kavramı gündeme gelmiş ve ayrıca öğretmenlik uygulamasında danışmanlık sürecinde teknolojinin kullanımı ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Chan (2020) Hong Kong’ta bir öğretmen eğitimi programında öğrenim gören ve bir araştırma projesi kapsamında danışmanlık desteği alan 65 öğretmen adayı ve 40 öğretmen ile yürüttüğü çalışmada sanal danışmanlık sürecine odaklanmıştır. Araştırmada, danışmanlık sürecinin öğretmen adaylarının stajı kapsamında mesleki öğrenmeleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu, bununla birlikte, uygulama öğretmeni-öğretmen adayı ilişkilerinde sorunlar olabileceğini belirterek, çalışmada, yüz yüze danışmanlıkla ilişkili sorunları ele almada bilgi teknolojisinin rolünü incelemiştir. Çalışmada, çevrimiçi danışmanlık sürecindeki konuşmaların transkriptleri ve yarı yapılandırılmış görüşme verileri üzerinde söylem analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları, uygulama öğretmenlerinin ve adayların, geleneksel olarak devam eden danışmanlık uygulamaları karşısında farklı fırsatlara sahip olduklarını ortaya koymuştur. Sanal danışmanlık okul ve üniversite sınırlarını aştığından, okul ortamında yüz yüze gerçekleştirilen danışmanlığın yarattığı geleneksel normlardan farklı olarak, öğretmen adaylarına yaşadıkları sorunlar hakkında görüşlerini ortaya koymak için yeni ve güvenli bir alan yaratmıştır.

Teknoloji ve çevrimiçi danışmanlık teması bağlamında belirlenen bir diğer araştırmada Ersin vd. (2020), öğretmen adaylarının ihtiyaçlarını karşılamak ve öğretmenlik uygulamasının kalitesini korumak için alternatif bir uygulama olarak çevrimiçi yürütülen bir öğretmenlik uygulaması tasarlamıştır. Araştırmada “e-mentor” olarak görev yapan bir öğretim üyesi yer almış, böylelikle öğretmen adaylarının öğretim yeterliliğini artırmak ve onları çevrimiçi öğretime hazırlamak amaçlanmıştır. Yirmi beş öğretmen adayından oluşan sanal bir sınıf oluşturulmuş ve altı öğretmen adayı, Zoom üzerinden diğer öğretmen adaylarına mikro öğretim yapmıştır. Çevrimiçi yürütülen öğretmenlik uygulaması oturumlarından sonra öğrenci olarak

rol alan öğretmen adayları, mikro öğretimi gerçekleştiren öğretmen adaylarına ayrıntılı geribildirimde bulunmuş; öğretim üyesi ise her bir oturumun hemen arkasından danışmanlık yapmıştır. Bu süreci her öğretmen adayının uygulama ve danışmanlıkla ilgili yansıtmaları izlemiştir. Araştırma sonuçları, öğretmen adaylarının çevrimiçi öğretim korkularının üstesinden gelmelerine yardımcı olduğu için çevrimiçi yürütülen öğretmenlik uygulamasını faydalı bulunduğunu ortaya koymuştur.

Jones ve Ryan (2014) ise araştırmalarını, öğretmen eğitiminde öğrenme fırsatları yaratmak açısından yararlı bir araç olan çevrimiçi tartışmaya dayalı olarak tasarlamıştır. Öğretmenlik uygulamasını geliştirmeye yönelik bir proje kapsamında, öğretmen adayları iki farklı şekilde yönetilen çevrimiçi tartışma forumuna dahil edilmiştir. Bu kapsamda, yapılandırılmamış bir kişisel blog alanı ve tartışma konularına dayalı olarak öğretmenlik uygulamasındaki deneyimler üzerinde yansıtmayı sağlayan yapılandırılmış bir tartışma forumu oluşturulmuştur. Araştırmada, çevrimiçi ortamda öğretim ve öğrenme yaşantıları üzerinde gerçekleştirilen yansıtma dayalı tartışmalar yoluyla, öğretmen adaylarının yansıtıcı uygulamalarını geliştirilebilecekleri sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, bu süreçte uzmanların süreci kolaylaştırma düzeyi ve şeklinin ciddi biçimde ele alınması gereği vurgulanmıştır. Araştırmada ayrıca öğretim görevlilerinin yansıtma dönemi boyunca rollerini göz önünde bulundurmalarının önemi belirtilmiş, eleştirel yansıtmayı derinleştirmek için sorular sorulması, yansıtıcı düşünmenin modellenmesi ve aynı zamanda öğretmen adaylarının ihtiyaç duyduğu teşvik ve onaylamanın sunulması gereği vurgulanmıştır.

Sepet (2020) Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi alanında öğretim elemanları, öğretmen adayları, uzmanlar ve bilişim teknolojileri uygulama öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirdiği araştırmada, bir e-mentorluk uygulamasının arayüzünün tasarlanması ve tasarlanan e-mentorluk uygulamasının öğretmen adaylarının görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesini amaçlamıştır. Çalışmada, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamasının sağladığı katkılar ve bu dersler kapsamındaki ihtiyaçlar belirlenmiştir. Doküman incelemesine dayalı olarak e-mentorluk uygulamasının arayüzü hazırlanmış, bu da katılımcı görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak çalışmada, tasarlanan uygulamanın öğretmenlik uygulamasında danışmanlık süreçlerine katkı sağlayabileceği yönünde olumlu görüşler elde edilmiştir.

### 3.4. Etkili Geribildirim Süreci

Geribildirim unsuru, öğretmen adayları için öğretmenlik uygulaması dahil eğitim süreçlerinin her aşamasında önemli bir konudur. Bu çalışma kapsamında incelenen araştırmaların bir kısmında uygulama öğretmenleri ve danışmanlık süreci ile ilişkili olarak geribildirim bağlamında çeşitli çalışmalar yapılmış olduğu gözlenmiştir. Hudson (2016b) çalışmasında uygulama öğretmenlerinin farklı gözlem süreçleri sonunda aldıkları yazılı notların nasıl farklılaştığını incelemiştir. Araştırmada 24 uygulama öğretmeni yer almış ve bir öğretmen adayı video aracılığıyla gözlemlenmiştir. Uygulama öğretmenleri videoyu ilk izlediklerinde herhangi bir kriter belirtilmemiş, öğretmenler geribildirim için yazılı olarak notlar almıştır. Uygulama öğretmenlerinden öğretmen adayına ilişkin geribildirimlerini kaydettikten hemen sonra videoyu tekrar izlemeleri ve bu süreçte de geribildirim vermek için yalnızca adayın soru sorma etkinliğine odaklanmaları talep edilmiştir. Araştırma bulguları, uygulama öğretmenlerinin öğretmen adayını genel olarak değerlendirdiği süreçte daha fazla geribildirim sağladıklarını, ancak bir öğretim etkinliğine odaklandıklarında ise daha derin bir bakış açısı getirdiklerini göstermiştir.

Torun (2017) tarafından öğretmen adaylarına akran, uygulama öğretmeni ve uygulama öğretim elemanı tarafından gözlem sonrası verilen geribildirimlerin niteliği ve etkinliği üzerine

yürütülen araştırmada, gözlem sonrası toplantıları, görüşme, geribildirim formları ve öğrenci günlükleri aracılığı ile veriler elde edilmiştir. Araştırma bulgularına dayalı olarak, akran, uygulama öğretmeni ve uygulama öğretim elemanı tarafından gözlem sonrası verilen geribildirimlerin odak ve tür açısından farklılıklar gösterdiği sonucuna varılmıştır. Araştırma bulguları ayrıca gözlem sonrası verilen geribildirimlere atfedilen özelliklerin adayların öğretmenlik gelişimi sürecinde etkili bulunduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Araştırma bulgularına dayalı olarak, öğretmen adaylarının gözlem sonrasında etkili geribildirim verme becerilerini geliştirmek amacıyla düzenlenecek bir eğitim programının, öğretmen yetiştirmede bir ders olarak dahil edilmesi önerilmiştir. Ayrıca, aday öğretmenlerin etkili geribildirim alabilmesi için, öğretim elemanı ve uygulama öğretmeni arasındaki işbirliğinin artırılması önerilmiş ve uygulama öğretmenlerine bu konuda verilecek hizmet içi eğitim programları gerekli görülmüştür.

### 3.5. Karşılaştırmalı Araştırmalar

Danışmanlık süreci ve uygulama öğretmeni ile ilgili çalışmalarda dikkat çeken bir diğer tema bu konuda yapılan ve çeşitli eğitim sistemlerinde konu ile ilgili uygulamalara odaklanan karşılaştırmalı araştırmalardan oluşmaktadır. Bu kapsamdaki araştırmaların, konunun çok boyutlu olduğunu ve çeşitli eğitim sistemlerinde bu konuda uygulama süreçlerinde benzerlik ve farklılıklar olduğunu örneklerle sunduğu ve bu anlamda alana karşılaştırmalı boyutta önemli katkılar sağladığı söylenebilir. Clark ve Mena (2020), örneğin, öğretmenlik uygulaması kapsamında görev alan uygulama öğretmenlerinin yeterli biçimde hazırlanmadığı ve yeterli bilgiye sahip olmadığı yönündeki eleştirel bakış açısından yola çıkarak uygulama öğretmenlerinin görüşlerini belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırmada altı ülkeden (Yeni Zelanda, Tayland, Çin, Kanada, İspanya ve Avustralya) katılan uygulama öğretmenlerine “Mentorluk Profili Envanteri” uygulanmıştır. Çalışmada ülkelere göre öğretmen adayları ile uygulama öğretmenlerini nelerin motive ettiği ve ne tür güçlükler ile karşılaştıkları belirlenerek, bu motivasyon kaynakları ve güçlüklerin, ülkelere göre farklılıkları ve benzerlikleri incelenmiştir. Sonuç olarak, uygulama öğretmenlerinin motivasyon düzeylerinin yüksek olduğu ve öğretmen eğitimine katkı sağlama, mesleği güncel tutma, sınıf ortamında mentorluk yapma gibi unsurların öğretmenlerin motivasyonlarını yükselten unsurlar arasında yer aldığı belirlenmiştir. Uluslararası düzeyde uygulama öğretmenlerinin yaşadığı temel güçlükler arasında ise, uygulama öncesi gereken hazırlığın olmaması, belirsiz politika ve prosedürler, form ve kılavuzların eksikliği gibi bazı nedenler bulunduğu saptanmıştır.

Chaaban vd. (2021), Lübnan ve Çin’de danışmanlık yaşantıları ve bunların öğretmen adaylarının öğrenme fırsatlarına ilişkin algılarına etkisini incelemek amacıyla öğretmen adaylarının ve uygulama öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak karşılaştırmalı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, uygulama öğretmenlerinin danışmanlık yaklaşımlarının belirlenmesi, bu yaklaşımların öğretmen adaylarının beklenti ve ihtiyaçları ile ne düzeyde uyumlu olduğunun saptanması, bu süreçteki yaşantıların öğretmen adaylarının ulaştığı öğrenme fırsatlarına olan etkilerinin görüşlere dayalı olarak incelenmesi hedeflenmiştir. Bu süreçte, öğretmen adaylarının yansıtıcı günlüklerine ek olarak, öğretmen adayları ve uygulama öğretmenleri ile yapılan görüşmelerden yararlanılmıştır. Genel olarak Lübnan’daki danışmanlık sürecinde anlamlı etkileşimin olmadığı, öğretimin yalnızca gözlemlendiği, sınıf içi görevlere katılımın olmadığı, serbest bir yaklaşımın benimsendiği, Çin’de ise öğretmen adaylarının model dersleri gözlemlendiği, sınıf ile ilgili küçük işleri yaptığı, ders planlaması sürecinde işbirliği yaptığı, derslerin belirli bölümlerini ya da tümünü sunduğu ve dönütler aldığı baskın bir stajyerlik yaklaşımının benimsendiği belirlenmiştir.

## 4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

### 4.1.Tartışma

Mevcut araştırma bulguları öğretmenlik uygulaması sürecinde danışmanlık bağlamında yapılan araştırmaların belli temalar altında toplandığını göstermektedir. Bu çalışmada yapılan alanyazın taraması ile sınırlı olarak belirlenen temalar “algı, görüş ve beklentiler”, “iletişim”, “teknolojinin rolü ve çevrimiçi danışmanlık süreci”, “etkili geribildirim süreci”, “karşılaştırmalı çalışmalar” olmuştur. Uygulama öğretmenlerinin ve adayların danışmanlık sürecine yönelik deneyim, algı ve görüşlerini paylaştıkları çalışmaların toplandığı “algı, görüş ve beklentiler” teması kapsamında yer alabilecek çeşitli çalışmalar (Akpınar vd., 2012; Hudson, 2013, van Drie ve Verloop, 2018) konuyu farklı perspektiflerden ve çeşitli eğitim sistemleri çerçevesinde irdelenmiştir. Bu çalışmada dikkat çeken bir diğer tema “iletişim” olmuştur. Alanyazın taramasında uygulama öğretmeni ve aday arasındaki ilişki ve etkileşimin adayların mesleğe hazırlanma süreçlerinde önemli olduğunu vurgulayan birçok çalışma (Hudson, 2016a; van Ginkel vd., 2018) olduğu görülmüştür. Graves (2010) çalışmasında öğretmen adayları ve öğretmenler arasındaki mentorluk ilişkilerini irdelerken, Hagenauer vd. (2021) eğitimin başarısında, uygulama öğretmeni ile aday arasında zaman içinde gelişen ilişkinin niteliğinin önemini vurgulamıştır. Benzer bir çalışmada Hudson (2016b) olumlu uygulama öğretmeni-aday ilişkisinin, öğretim uygulamalarının geliştirilmesinde önemine dikkat çekmiştir. Sarı vd. (2020) ise, uygulama öğretmeni ve öğretmen adayları arasındaki ilişkiye yönelik algılarını metaforlar ile belirlemeyi amaçlamışlardır.

Bu çalışmada incelenen araştırmaların üzerinde yapılan içerik analizinin ortaya koyduğu bir diğer tema “teknolojinin rolü ve çevrimiçi danışmanlık süreci” olmuştur. Bu kapsamda incelenen çalışmalardan birinde Chan (2020) danışmanlık sürecinde bilgi teknolojisinin rolüne odaklanmıştır. Farklı bir çalışmada Ersin vd. (2020) tarafından bir e-öğretmenlik uygulaması tasarlanmıştır. Bu tema kapsamında alanyazında çalışmaların ağırlıklı olarak son yıllarda yoğunlaştığı, bunda da birkaç yıldır tüm eğitim sitemlerinde zorunlu olarak yaşanan çevrimiçi öğrenme ortamı deneyimlerinin etkili olduğu belirtilebilir. Alanyazında yapılan tarama sonucunda beliren bir diğer tema “etkili geribildirim süreci” olmuştur. Geribildirim öğretmen eğitimi kapsamında yapılan çalışmalar açısından önemli bir kavram olmakla birlikte özellikle öğretmenlik uygulaması sürecinde geribildirim uygulamaları bazı çalışmaların (Hudson, 2016b; Torun, 2017) da odak noktasını oluşturmuştur.

Alanyazın taraması sonucunda elde edilen dokümanlar üzerinde gerçekleştirilen içerik analizi sonucunda beliren bir başka tema “karşılaştırmalı çalışmalar” olmuştur. Bu tema kapsamında danışmanlık süreci ve uygulama öğretmeni anahtar kavramları çerçevesinde ulaşılan çalışmalarda konunun çeşitli eğitim sistemlerinde ele alındığı ve incelendiği gözlenmiştir. Bu bağlamda yapılan karşılaştırmalı araştırmaların alanda yapılan çalışmalar için farklı bir perspektif sunduğu söylenebilir. Bu noktada Clark ve Mena (2020)’nın Yeni Zelanda, Tayland, Çin, Kanada, İspanya ve Avustralya sistemlerinde mentorluk profili konulu çalışmaları, karşılaştırmalı çalışmalar temasında dikkat çeken araştırmalardan biridir.

### 4.2. Sonuç ve Öneriler

Veri tabanını, öğretmenlik uygulamasının önemli bir paydaşı olan uygulama öğretmenleri ve danışmanlık sürecine dayalı çalışmaların oluşturduğu dokümanlar üzerinde yapılan içerik analizi temelli bu çalışma ile ulaşılan temel sonuçlar aşağıda özetlenmiştir:

- Yapılan incelemede danışmanlık ve uygulama öğretmeni teması bağlamında alanyazında yapılan çalışmalarda konunun genel olarak çok yönlü ve farklı

metodolojiler ile incelendiği görülmüştür. Yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak nitel araştırma yöntemleri ile yapılandırılması ve bu çalışmalarda görüşme, günlük, gözlem vb. alternatif veri toplama tekniklerinin kullanılarak katılımcı görüşlerinin alınması, gözlenen bir diğer dikkat çekici unsur olmuştur. Analiz sonuçları konu bağlamında değerlendirildiğinde, alanyazında yapılan çalışmalarda sıklıkla öğretmenlik uygulamasına yönelik öğretmen adayları ve uygulama öğretmenlerinin görüş ve algıları betimlenmiştir. Mevcut çalışmada gerçekleştirilen içerik analizinde gözlenen bir diğer husus, öğretmenlik uygulaması araştırmalarında konunun alt boyutlarına (uygulama öğretmenlerinin geribildirim uygulamaları, adaylar ile iletişimleri, teknoloji kullanımları ve e-mentorluk, vb.) ilişkin çeşitli disiplinlerden öğretmen adayları, uygulama öğretmenleri ve sınırlı da olsa bazı çalışmalarda ise üniversite uygulama danışmanlarının görüşlerinin betimlenmesi olmuştur. İçerik analiz sonuçları ile ayrıca konunun, çeşitli eğitim sistemlerinde ele alındığı, böylelikle, eğitim sistemleri bağlamında karşılaştırmalar yapılarak farklı bir perspektif ortaya konulduğu gözlenmiştir.

- Bu çalışma ile alanyazından belirlenerek incelenen çalışmaların önemli ölçüde betimsel nitelikte olduğu; konunun olumlu ve olumsuz yönlerinin değerlendirilmesine yönelik bulgular sunduğu; diğer taraftan betimlenen bu aksaklıkların çözümüne katkı sağlayabilecek deneysel araştırmalar ya da eylem araştırmalarına dayalı çalışmaların oldukça sınırlı olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada erişilen bu temel sonuçlara dayalı olarak geliştirilen öneriler şunlardır:

Öğretmenlik uygulamasının önemli bir paydaşı olarak uygulama öğretmenleri ve danışmanlık uygulamaları/süreci konusunda geniş kapsamlı yeni çalışmalar yapılandırılarak, tasarlanacak bu yeni çalışmalarda konu, öne çıkan temalar çerçevesinde (uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına yönelik tutumları, iletişim süreçleri, geribildirim ve değerlendirme süreçleri vb.) detaylı bir biçimde irdelenebilir.

Bu araştırmada, çalışmanın odağı, öğretmenlik uygulamasında danışmanlık süreci ve uygulama öğretmenleri ile sınırlı tutulmuştur, yapılacak yeni çalışmalarda aday öğretmen, öğrenciler, üniversite danışmanları yönünden bütüncül bir bakış açısı ile konu irdelenebilir. Son olarak yapılacak yeni çalışmalarda sistematik bir analiz süreci izlenerek konu sistematik analiz ya da meta analiz çalışmaları ile incelenebilir.

## KAYNAKÇA

- Akpınar, M., Çolak, K. ve Yiğit, E. (2012). Öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yeterliklerine yönelik uygulama öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 36, 41 - 67.
- Aktağ, İ. (2011). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen yeterliği üzerine etkisi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 22(1), 13-23.
- Alegado, P. J. E. ve Soe, H. Y. (2021). A comparative analysis of the effects of mentoring among participating countries in 2013 and 2018 Teaching and Learning International Survey (TALIS). *International Journal of Research Studies in Education*, 10(5), 45-59.
- Altıntaş, S. ve Görgeç, İ. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik uygulaması üzerine görüşleri (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi örneği). *Turkish Studies –International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume, 9(8), 197-208.
- Ambrosetti, A. ve Dekkers, J. (2010). The interconnectedness of the roles of mentors and mentees in preservice teacher education mentoring relationships. *Australian Journal of Teacher Education*, 35(6), 42-55.
- Aslan, M. ve Sağlam, M. (2018). Öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adaylarının görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 144-162.
- Aydın, Ö. ve Ok, A. (2020). Mentoring practices in English language teaching practicum: Student teachers' perspectives on cooperating teachers' roles in the Turkish context. *The Teacher Educator*, 55(3), 248-266.
- Ayvacı, H. Ş., Özbek, D. ve Bülbül, S. (2019). Bir öğretmenlik uygulaması sürecinin farklı katılımcılar tarafından değerlendirilmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 57-66.
- Baran, M., Yaşar, Ş. ve Maskan, A. (2015). Fizik öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 230-248.
- Batmaz, O. ve Ergen, Y. (2020). İlkokul öğretmenleri ve öğretim üyelerinin öğretmenlik uygulaması dersine yönelik görüşleri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53(2), 549-576.
- Bay, D. N., Şeker, P. T. ve Alisinanoğlu, F. (2020). Öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 4(1), 1-20.
- Beck, C. ve Kosnik, C. (2002). Components of a good practicum placement: Pre-service teacher perceptions. *Teacher Education Quarterly*, 29, 81-98.
- Bektaş, M. ve Ayvaz, A. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinden beklentileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 209-232.

- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, (9)2, 27-40.
- Bural, B. ve Avşaroğlu, S. (2012). Zihin engelliler öğretmenliği öğretim uygulaması dersinde karşılaşılan güçlüklerin öğretmen adayları açısından değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Education*, 1(2) , 51-63.
- Canaslan Akyar, B. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının uygulama derslerinde işbirlikçi öğretmen ve akademik danışmanların mentörlük süreçlerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(2) , 869-880.
- Chaaban, Y., Wang, L. ve Du, X. (2021). Mentoring approaches and opportunities for learning to teach: a comparative study of the practicum experience in Lebanon and China, *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 29(1), 136-161.
- Chan, C. (2020). I know how it feels: How online mentors help pre-service teachers negotiate practicum tensions in the third space, *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 28(2), 189-210.
- Clark, T., Foster, L., Sloan, L. ve Bryman, A. (2021). *Bryman's social research methods (6th ed.)*. Oxford University Press.
- Clarke, A. ve Mena, J. (2020). An international comparative study of practicum mentors: Learning about ourselves by learning about others. *Teaching and Teacher Education*, 90, 103026.
- Collins, A. J. ve Fauser, C.J.M.B. (2005). Balancing the strengths of systematic and narrative reviews. *Human Reproduction Update*, 11(2), 103-104.
- Çepni, O. ve Aydın, F. (2016). Coğrafya öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 19(2) , 285-304.
- Darling-Hammond, L., Burns, D., Campbell, C., Goodwin, A. L., Hammerness, K., Low, E. L. ve Zeichner, K. (2017). *Empowered educators: How high performing systems shape teaching quality around the world*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Demir, Ö. ve Çamlı, Ö. (2011). Öğretmenlik uygulaması dersinde uygulama okullarında karşılaşılan sorunların sınıf ve okul öncesi öğretmenliği öğrenci görüşleri çerçevesinde incelenmesi: Nitel bir çalışma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1) , 117-139.
- Erol, Y. C. ve Özdemir, T. Y. (2018). Öğretmen adaylarının okul tabanlı mentorluk ve özyeterlik algılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2) , 874-894.
- Ersin , P., Atay, D. ve Mede, E. (2020). Boosting pre-service teachers' competence and online teaching readiness through e practicum during the COVID-19 outbreak. *International Journal of TESOL Studies*, 2,(2), 112-124.
- Ferrari, R. (2015). Writing narrative style literature reviews. *Medical Writing*, 24(4), 230-235.

- Fives, H., Hamman, D. ve Olivarez, A. (2007). Does burnout begin with student-teaching? Analyzing efficacy, burnout, and support during the student-teaching semester. *Teaching and Teacher Education*, 23, 916-934.
- Giebelhaus, C. R. ve Bowman, C. L. (2002). Teaching mentors: Is it worth the effort? *The Journal of Educational Research*, 95(4), 246-254.
- Gömleksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2013). Mentor öğretmenlerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını kullanmadaki yeterlik düzeylerine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 135-173.
- Gömleksiz, M. N., Kan, A. Ü. ve Öner, Ö. (2017). Etkili öğretmenlik eğitimi perspektifinde öğretmenlik uygulaması dersine eleştirel bir yaklaşım: Nitel bir inceleme. *Tarih Okulu Dergisi*, 10, 927-954.
- Graves S. (2010). Mentoring pre-service teachers: A case study. *Australasian Journal of Early Childhood*, 35(4), 14-20.
- Grudnoff, L. (2011). Rethinking the practicum: Limitations and possibilities. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 39(3), 223-234.
- Gümüş , N., Çulha Özbaş, B., Gülersoy, A. E., Duman, D., Türker, H., Avcı, G. ve Dikicigil, Ö. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “öğretmenlik uygulaması” dersine ilişkin görüş ve önerileri. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(11), 593-613.
- Gürsoy, E. (2013). Improving practicum for a better teacher training. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 93, 420-425.
- Hagenauer, G., Waber, J. ve de Zordo, L. (2021). She never actually let you walk into a trap: Exploring relational turning point events in the mentor–mentee relationship in the practicum. *Professional Development in Education*. DOI: 10.1080/19415257.2021.1876155
- Hascher, T., Cocard, Y. ve Moser, P. (2004). Forget about theory-practice is all? Student teachers' learning in practicum. *Teachers and Teaching*, 10(6), 623-637.
- Hudson, P. (2013). Desirable attributes and practices for mentees: Mentor teachers' expectations. *European Journal of Educational Research*, 2(3), 107-119. DOI: 10.12973/eu-jer.2.3.107
- Hudson, P. (2016a). Forming the mentor-mentee relationship. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 24(1), 30-43.
- Hudson, P. (2016b). Identifying mentors' observations for providing feedback. *Teachers and Teaching*, 22(2), 219-234.
- Hudson, P. ve Millwater, J. (2008). Mentors' views about developing effective English teaching practices. *Australian Journal of Teacher Education*, 33(5), 1-13.
- Izadinia, M. (2016). Student teachers' and mentor teachers' perceptions and expectations of a mentoring relationship: Do they match or clash? *Professional Development in Education*, 42(3), 387-402.



- Jones, M. ve Ryan, J. (2014) Learning in the practicum: Engaging pre-service teachers in reflective practice in the online space. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 42(2), 132-146.
- Kale, M. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinde karşılaştıkları sorunlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 255-280.
- Karasu Avcı, E. ve İbret, B. Ü. (2016). Öğretmenlik uygulaması-II dersine ilişkin okul öncesi öğretmen adaylarının görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2519-2536.
- Keiler, L. S., Diotti, R., Hudon, K. ve Ransom, J. C. (2020) The role of feedback in teacher mentoring: how coaches, peers, and students affect teacher change. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 28(2), 126-155.
- Koç, C. ve Yıldız, H. (2012). Öğretmenlik uygulamasının yansıtıcıları: Günlükler. *Eğitim ve Bilim*, 37(164).
- Kwan, T. ve Lopez-Real, F. (2005). Mentors' perceptions of their roles in mentoring student teachers. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 33(3), 275-287.
- Levine, A. (2006). *Educating school teachers*. The Education Schools Project.
- Mahlangu, V. P. (2018). Mentoring of pre-service teachers: Pre-service teacher mentoring. K. Dikilitaş, E. Mede, & D. Atay (Ed.), *Mentorship strategies in teacher education* içinde (s.1-18). USA: IGI Global.
- Maphalala, M.C. (2013). Understanding the role of mentor teachers during teaching practice session. *International Journal of Educational Sciences*, 5(2), 123-130.
- Onwuegbuzie, A. J., Leech, N. L. ve Collins, K. M. (2012). Qualitative analysis techniques for the review of the literature. *The Qualitative Report*, 17(28), 1-28.
- Öksüz, Y. ve Coşkun, K. (2012). Öğretmenlik uygulaması I-II derslerinin zihin engelliler öğretmen adaylarının özyeterlilik algılamaları üzerindeki etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 131-155.
- Özçelik, N. (2012).Yabancı dil öğretmen adaylarının okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin görüşleri. *GEFAD / GUJGEF*, 32(2), 515-536.
- Polly, D., Handler, L. K., Hopper, E. B. ve Binns, I. C. (2018). Mentoring elementary education teacher candidates in the instructional design and lesson planning process. K. Dikilitaş, E. Mede, & D. Atay (Ed.), *Mentorship strategies in teacher education* içinde (s. 19-36) USA: IGI Global.
- Sarı, M. H., Dağ, N. ve Taşgın, Ö. (2020). Sınıf öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının mentor-menti ilişkisine yönelik algıları: bir metaforik çalışma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(2), 813-831.
- Sepet, T. (2020). *Bilişim teknolojileri öğretmeni adayları için bir e-mentorluk uygulamasının tasarlanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Sezen Yüksel, N. (2017). Öğretmen adaylarının uygulama öğretmeni değerlendirmelerinin uygulama deneyimine göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 1048-1062.
- Sowell, M. (2017) Effective practices for mentoring beginning middle school teachers: mentor's perspectives. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 9(4), 129-134.
- Spear, M., Lock, N. D. ve McCulloch, M. (1997). The written feedback mentors give to student teachers. *Teacher Development*, 1(2), 269-280.
- Sünkür Çakmak, M. (2019). Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması derslerine ilişkin görüşleri. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 207-226.
- Taşdere, A. (2014). Sınıf öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine yönelik yaşadıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 1477-1497.
- Tatlı, Z. ve Bayramoğlu, A. (2015). Öğretmenlik uygulaması sürecinin dijital öyküler ile yansıtılması. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 4(2), 16-28.
- Tawalbeh, T. I. (2021) Mentoring experience at university level: EFL mentees' perceptions and suggestions. *International Journal of Higher Education*, 10(1).
- Tepeli, Y. ve Caner, M. (2014). Pedagojik formasyon programı öğrencilerinin öğretmenlik uygulaması ile ilgili görüşleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 313-328.
- Torun, F. P. (2017). *İngiliz dili eğitimi öğretmen adaylarına akran, uygulama öğretmeni ve uygulama öğretim elemanı tarafından gözlem sonrası verilen geribildirimlerin niteliği ve etkinliği üzerine bir araştırma*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Van Ginkel, G., Van Drie, J. ve Verloop, N. (2018). Mentor teachers' views of their mentees. *Mentoring & Tutoring: Partnership in Learning*, 26(2), 122-147.
- Wang, J. (2001). Contexts of mentoring and opportunities for learning to teach: A comparative study of mentoring practice. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 17(1), 51-73.
- Wasonga, C. O., Wanzare, Z. O. ve Dawo, J. I. (2015). Mentoring beginning teachers: Bridging the gap between pre-service training and in-practice realities. *Journal of International Education and Leadership*, 5(2).
- Weller, S.C., Vickers, B., Bernard, H.R., Blackburn, A.M., Borgatti, S., Gravlee C.C. ve Kohson J. C. (2018). Open-ended interview questions and saturation. *PLoS ONE* 13(6), e0198606.
- Yalın Uçar, M. (2012). Öğretmenlik uygulamasına ilişkin durum çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2637-2660.
- Yalın Uçar, M. (2017). Uygulama öğretmenlerinin görev, rol ve eğitim gereksinimlerine ilişkin algıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 46-62.

- Yazıcı, Z. ve Tekerci, H. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının mentor öğretmen algısı. *Route Educational & Social Science Journal*, 4(5), 156-166.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. baskı)*. Ankara Seçkin Yayınevi.
- Yılmaz, G. ve Bıkmaz, F. (2021) Revealing the professional learning needs of teachers for the successful mentoring of teacher candidates. *European Journal of Teacher Education*, 44(4), 538-554.